De economie floreert, de armoede ook

Door lage lonen neemt in Duitsland de ongelijkheid toe

Achtergrond - 8 april 2013

Over de Duitse economie wordt de laatste tijd veel in jubeltermen gesproken. Maar de berichten over toenemende ongelijkheid door lage lonen doen vermoeden dat het nieuwe Duitse *Wirtschaftswunder* een schaduwzijde heeft.

'Duitse economie boomt', 'Duitsland is door de goden gekust', 'Duitsland bloeit door hoge productiviteit', 'Duitsland ontpopt zich als groeimotor in de eurozone.' Het zijn maar enkele krantenkoppen uit Nederlandse kranten in de afgelopen drie jaar.

Niet alleen in Nederland werd zo positief geschreven: De Duitse economie is sinds het begin van de eurocrisis in 2009 in het nieuws geweest als lichtend voorbeeld voor heel Europa. Tegen de trend in deed de Duitse economie het goed en bleef de werkloosheid laag.

In Duitsland wordt de situatie minder rooskleurig geschetst. Duitse kranten schrijven over toenemende armoede, over gezinnen die zich in de schulden moeten steken, over grootouders die noodgedwongen in buitenlandse bejaardentehuizen worden ondergebracht. Onderzoeken bevestigen steeds weer: de kloof tussen arm en rijk wordt alsmaar groter.

Armoedebericht

Dat laatste blijkt ook uit een recent rapport van de Duitse centrale bank, de Bundesbank. 59,2 procent van het netto vermogen van de Duitsers is in handen van 10 procent van de bevolking. Dat is een flinke verschuiving ten opzichte van 1998. Toen was 45 procent van de Duitse rijkdom in handen van 10 procent van de bevolking.

Het aantal minima blijft al jaren redelijk constant, ondanks de dalende werkloosheid en de economische voorspoed, blijkt uit het armoede- en rijkdomsrapport van de regering. 7,9 miljoen Duitsers werkten in 2010 voor een loon dat onder de 9,15 euro per uur lag. "Een uurloon dat voor een alleenstaande die voltijd werkt niet toereikend is, verhoogt het risico op armoede en verzwakt de sociale samenhang", aldus het ministerie.

Armoede onder ouderen is in Duitsland een veelbesproken thema, mede omdat de

zorgkosten hoog zijn en de pensioenen van mensen met lage inkomens relatief laag. Media berichten over ouderen die moeten werken om hun pensioen aan te vullen. Het Duitse statistiekbureau meldde onlangs dat zo'n vierhonderdduizend ouderen zich geen verpleeghuis kunnen veroorloven. Een enkeling wordt al naar Slowakije gebracht omdat de verpleeghuizen daar goedkoper zijn.

Paradoxaal genoeg heeft de ongelijkheid alles te maken met het Duitse economische wonder. Dat is ingezet door strenge arbeidsmarkthervormingen onder kanselier Gerhard Schröder in 2003. Hij voerde de lage Hartz IV-uitkering in, voegde werkloosheids - en bijstandsuitkeringen samen en breidde het uitzendwerk en de zogeheten *Minijobs* uit. Een minijob is deeltijdwerk tegen een salaris van maximaal 450 euro. De werknemer betaalt hierover geen belasting en sociale verzekeringen. Meer dan zeven miljoen Duitsers, waaronder ook veel ouderen, hebben een *Minijob* en zijn daardoor bijvoorbeeld niet verzekerd bij ziekte en werkloosheid.

Likkebaardende beleidsmakers

De economische resultaten waar Europese beleidsmakers likkebaardend naar kijken, kennen nog meer schaduwkanten. Er bestaat in Duitsland geen minimumloon, waardoor relatief veel werkenden van enkele honderden euro's per maand moeten rondkomen.

Ook veel kinderen leven in armoede. De regering kreeg in 2010 al eens op haar kop van het Constitutioneel Hof dat oordeelde dat kinderen uit gezinnen met een Hartz-IV-uitkering te weinig hebben om van te leven. De maatregelen die de positie van deze kinderen moest verbeteren, hebben nauwelijks iets opgeleverd. Het aantal bijstandskinderen is sinds die tijd flink verminderd, maar dat geldt niet voor de kinderarmoede. Vanwege de lage lonen is één op de vijf Duitse kinderen in armoedegevaar, aldus het Rode Kruis.

Hoe erg is het nu allemaal? Dat is een politieke vraag. De regering kwam bij presentatie van het armoede- en rijkdomsrapport van dit jaar in opspraak, omdat het duidende zinsneden zoals 'het privévermogen in Duitsland is zeer ongelijk verdeeld' had geschrapt en alinea's over mini-jobs afzwakte. Volgens critici zou de regering het beeld positief willen voorstellen om kritiek te vermijden. "Ik wilde hiermee juist verkiezingsretoriek vermijden", bracht FDP-minister Philipp Rösler van Economische Zaken hier tegenin.

Subjectief begrip

Waar of niet, met zijn opmerking snijdt de minister een belangrijk punt aan. Armoede is een subjectief begrip en dit soort statistieken worden gemakkelijk

gekaapt. De SPD, de FPD en de Groenen hebben al aangekondigd sociale ongelijkheid tot een verkiezingsthema te maken. “Alle onderzoeken van de afgelopen jaren komen tot dezelfde conclusie”, zei bijvoorbeeld SPD-voorzitter Sigmar Gabriel toen hij aankondigde dit met zijn partij te willen aanpakken.

Maar er zijn ook onderzoekers die het niet met hem eens zijn. In de besproken rapporten wordt namelijk de relatieve armoede – ook wel ongelijkheid - onderzocht. Er zijn ook rapporten die over absolute armoede gaan en die zien er anders uit. Bijna iedereen heeft tegenwoordig een koelkast en kan eens per jaar op vakantie, en dus zijn de Duitsers in absolute zin rijker geworden. Bovendien, zeggen sommige wetenschappers, is sociale ongelijkheid is een logisch gevolg van demografische trends en van het rijker worden van Duitsland.

Ze hebben misschien gelijk, maar omdat emoties in dit debat nooit ver weg zijn is ongelijkheid toch een belangrijkere graadmeter. Zoals econoom en Linke-bondsdaglid Herbert Schui in Zeit uitlegt is het een fundamenteel gegeven dat mensen meer willen verdienen als een land er in zijn geheel op vooruit gaat. Bij meer productie in een land zou ook de beschaving erop vooruit moeten gaan. En daar ligt, aldus de econoom, de ware politieke uitdaging voor Duitsland.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/66/de-economie-floreert-de-armoede-ook